

REGINA KVAŠYTĖ

Šiaulių universitetas
kvasyte@hu.su.lt**Kai kurie veiksmažodžių vartojimo ypatumai
Latvijos lietuvių šnekamojoje kalboje**

Latvijos lietuviai gimtąją kalbą vartoja dažniausiai kasdieniame bendravime, todėl gali būti susiaurėjusios šios kalbos funkcijos – plačiau paplitusi šnekamoji kalbos atmaina. Tyrimui pasirinkti lietuvių šnekamosios kalbos, užrašytos geografiškai artimose šiaurės Lietuvai Latvijos rajonuose, taip pat Rygoje, tekstai. Gyvenant svetimose kalbinėje aplinkoje sunku išvengti kitų kalbų įtakos, todėl kalbamuojų atveju lietuvių gimtąją kalbą gali veikti latvių kaip pagrindinių šalies gyventojų (valstybinė) kalba. Kitakalbėje aplinkoje gyvenančių lietuvių gimtosios kalbos vartojimo pokyčiai jau tyrinėti įvairiais aspektais, daugiausia dėmesio sulaukia fonetikos ir leksikos lygmenys. Šiame pranešime išsamiau nagrinėjamas vienos iš kalbos dalių – veiksmažodžio – vartojimas.

Latvijos lietuvių šnekamojoje kalboje pastebėta tam tikra veiksmažodžių pasirinkimo specifika. Kai kurie atvejai atskleidžia kalbinės aplinkos poveikį, pavyzdžiui, sakiniuose vartojami semantiškai netinkami (kitos reikšmės) veiksmažodžiai: *gulėti* (lat. *gulēt*; liet. *gulėti* ir *miegoti*), *nušaukti* (lat. *nosaukt*; liet. *išvardinti* ir *pavadinti*). Lietuvių kalbos veiksmažodžiai būna padaryti su latvių kalbai būdingomis darybos priemonėmis, dažniausiai priešdėliais: *nušvesti* (lat. *nosvinēt*; liet. *atsvesti*). Neretai pasitaiko pažodžiui išverstų latviškų veiksmažodžių vartojimo atvejų: *išteriuoti* (lat. *iztērēt*; liet. *išleisti* (pinigus); *neprikristi* (lat. *nepiekrist*; liet. *nesutikti* (su nuomone) ir pan.. Vartojamos pagal latvių kalbos pavyzdį padarytos veiksmažodinės konstrukcijos, pavyzdžiui, *eiti į tarpą* (lat. *iet (mesties) vidū*); liet. *įsikišti*)).

Latvijos lietuvių kalba, taip pat kaip Lietuvoje gyvenančių lietuvių šnekamoji kalba, pasižymi tarmybių, vertinių ar svetimybų gausa. Ryškus šnekamosios kalbos bruožas – veiksmažodžių galūnių trumpinimas sakiniuose (*reik eit = reikia eiti, dirb = dirba, girdž (per radiją) = girdžiu*).

Išnagrinėjus veiksmažodžių ir jų formų vartojimo ypatumus, galima teigti, kad kai kurie jų gana plačiai paplitę Latvijos lietuvių šnekamojoje kalboje, kiti atvejai vertintini kaip individualūs (okaziniai).